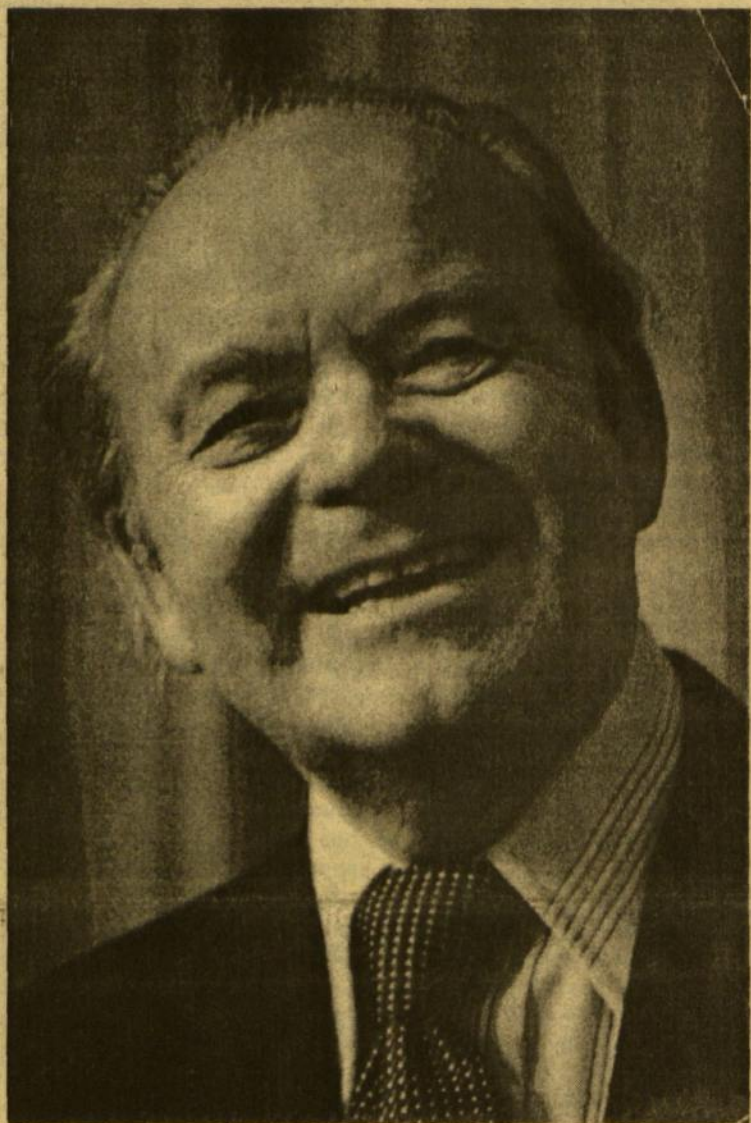

KERTINĖ PARAŠTĖ

Jurgis Jankus

Vytauto Maželio nuotrauka

Rašytojas Jurgis Jankus šiandieną, liepos 27 dieną, švenčia 90 metų amžiaus sukaktį.

Žiūrėdami atgal į savo vaikystę, veikėjai pamato savo tokius, kokie jie tada buvo. Novelėje „Teta Domincė“ Domukas, klebono paklaustas, ar neatpažino savae Jėzaus veide, ar nežinojo, kad į jį patį panašus, atsako: „Tikrai nežinojau. Aš nežinojau, koks aš“ (p. 330). Po daugelį metų jis ir kiti Jurgio Jankaus knygos „Paparčio žiedas“ veikėjai pažįrūi į save tada ir dabar, ir sužino, supranta, kokie jie yra. Todėl jie pasakoja, todėl dalinasi. Todėl jie aprašomi. Šioje knygoje, kaip ir kopyltulpy, yra jų veidai apdovanotos rankos irėži. Jau ne kaip kopyltulpa, knygoje matyti jų veidų ir tamsioji pusė, šviesos reitai paliečiama.

Bet mes pamatom, mes praregim paparčio mėlyna šviesele. Mes irgi apdovanoti.

Marija Stankus-Saulaitė
(Draugas, 1982 m. lapkričio 6 d.)

Sveikiname rašytoją!

Švėsdami jo 90-ąjį gimtadienį ir ta proga sveikindami mūsų didįjį pasakojimo meistrą Jurgį Jankų, prisimename, kaip labai esame jo apdovanoti — ir mes, jo skaitytojai, ir visa mūsų literatūra: — jo pasakomis, kurios ir mažam, ir dideliui nušviečia pasaulį, parodo, ko gyvenime galima tikėtis — ir blogo, ir gero, ko galima trokšti ir ko verta siekti; — jo klasikinės formos novelėmis, kurios atveria staigią, akimėnų išvalgą, nors jai buvom kruopščiai ruošiami;

— bet taip pat ir jo ilgais liaudiško pobūdžio pasakojimais, kurių dėka isitvirtiname pasaulyje, jo chaosą pamažu keičiame į tvarką; — jo romanais, kurių kiekvienas įkūnija skirtingą meninę viziją ir išreiškia skirtingą žanrą; — ir, be abejo, dar ir skaitytojų taip laukiamais „Laiskais“ šio laikraščio puslapiuose. Už tą giedrą, kuri švyti ir iš Tavo veido, ir iš visos Tavo kūrybos, ačiū, Jurgi. Ilgiausių metų!

Šiame numeryje:

Jurgiui Jankui 90 metų • Dešimtoji tautinių šokių šventė • Romualdo Lankausko romanai „Piligrimas“ • Aido Marčėno eilėraščiai • Antro kaimo vaidinimai Čikagoje • Vaclovo Strauko fotografijų paroda

Džiaugiamės Dešimtają tautinių šokių šventę

GINTARAS GRINKEVIČIUS

Tris dienas Rosemont Horizon, Rosemont, Illinois, buvo virtęs tarsi lietuviška oaze dideliame Amerikos žemyne. Čia susirinko lietuviško šokio mylėtojai iš Kanados, Argentinos, Brazilijos ir JAV. Tie, kurių tėvus ar senelius likimas nubloškė toli nuo gimtosios Lietuvos, kurie, padedant lietuviškam žodžiui, šokiui ir dainai, išliko lietuviais visa savo esybe. Smagu, kad jau antrą kartą Lietuvių tautinių šokių šventėse užsienyje kartu su užsienio lietuviais gali šokti šokėjai iš Lietuvos. Šioje šventėje Lietuvai atstovavo tautinių šokių ansamblis iš Panevėžio „Grandinė“ (vadovė Zita Rimkuvienė).

Tris dienas šokėjai ir jų vadovai bei mokytojai dirbo sunkų, bet širdžiai malonų darbą, kad liepos 6-ąją, Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo dieną, galėtų parodyti didelį ir gražų, šventinį koncertą. Bet apie sunkius darbus vėliau. O dabar norėčiau pasidalinti tuo išpuščiu, kurį paliko šventė man, Lietuvos choreografui, neseniai atvykusiam į JAV ir su dideliu džiaugsmu įsiliėjusiam į čionykštį choreografijos gyvenimą.

Nėra paslapties, kad ne vienas Lietuvos choreografas turi slaptą norą pamatyti užsienio lietuvių rengiamą tautinių šokių šventę Amerikoje. Tokį norą turėjau ir aš ir su nekantrumu laukiau šios šventės. O kai šventės dieną į aikštę pradėjo žygiuoti šokėjai, net širdis suvirpėjo, pagaltojus, kiek mūsų daug čia, toli nuo tėvų žemės, mylinčių lietuvišką šokį.

Prasidėjo šventė „Aštuonnyčiū“. Tai vienas iš gražiausių Juozo Lingio sukurtų šokių, kurį šventėje šoko suaugusiųjų rateliai. Juos keitė studentai, kurie atliko du seniausius šokius „Sukčiū“ ir „Kubilą“. Žavėjaisi Alfredo Stanevičiaus aikštės kompozicija. Gražiai ir darniai sukosi dioniai ratai lyg kubilai, pilni gerai subrandintų grūdų. Jaunių rateliai tęsė šventės programą, šokdami Juozo Lingio „Sustą“ ir Nijolės Jasėnaitės-Pupienės sukurtą „Suk, suk ratelį“.

„Žekelį“ išvydau pirmą kartą, nes Lietuvoje šis šokis nepaplitęs. Suaugusiųjų ratelių šokėjai iškilmingai bei su kaimišku gyvumu atliko sudėtingas „Žekelio“ figūras. Buvo šventėje pašoktas ir pirmosios Tautinių šokių šventės, įvykusios 1957 metais Čikagoje, Onos Pivoriūnaitės-Ivaškienės sukurtas šokis „Čigonėlis“. Jį atliko jaunių ratelių šokėjai. Gražia „Blezingėlės“ aikštės kompoziciją paruošė Dalia Bilaitė. Šis šokis 1935 metais Lon-

dono tarptautiniame festivalyje laimėjo gražiausio šokio vardą. Studentų ratelių šokėjos šoko šventėje originalų Aldonos Rugytės-Bulotienės 1935 metų pastatymą.

Ir štai aikštė prisipildė pačių mažiausių šventės dalyvių. Jie šoka „Kanapę“ ir „Du gaidelius“. „Kanapę“ taip pat išvydau pirmą kartą. Tai gražus vaikiškas šokis, kuriame vaizduojamas kanapės auginimo ciklas. Manau, kad ji su malonumu šoktų ir vaikai Lietuvoje. Pirmąją šventinio koncerto dalį užbaigė tradicinis „Malūnas“. Gražiai, didingai sukosi didelio „vėjo malūno“ sparnai. Sunku patikėti, kad tokia masė studentų ratelių šokėjų galėjo taip nepriekaištingai sulgyti, leisdamai žiūrovui matyti nuostabų vaizdą.

Po pertraukos aikštėje vėl išvydome mažiausius šokėjus, kurie pašoko „Būrimus“ ir „Tai pievelė, tai žalia“ (choreografija Aldonos Masėnienės ir Sniegolės Einikytės), gražius ir labai paprastus vaikų šokius. Vėliau į aikštę atšoko studentų ratelių vyrai, kurie atliko sunkų, reikalaujantį didelės ištvermės ir miklumo šokį „Mikita“. Juos pakeitė merginos, šokančios „Mikitiene“. Šie šokiai sukurti Juozo Lingio pagal tą pačią, Jono Švedo harmonizuotą, muziką. Jie tarpusavyje neturi nieko bendro, tačiau šventėje labai gražiai persipynė vienas su kitu.

Šokdami „Klumpakojį“, šventės koncertą pratęsė veteranų ratelių šokėjai. Jie yra šokę jau ne vienoje šventėje. Nors ir daug metų ir regėjo, bet jaudinosi kaip maži vaikai. O šoko nepriekaištingai ne tik „Klumpakojį“, bet ir valsa „Gražūs Telšiai“. Šį šokį specialiai šventei sukūrė du klasės draugai — Irena Narbutaitė-Smieliauskienė, gyvenanti Čikagoje, ir kompozitorius Jurgis Gaizauskas, gyvenantis Vilniuje. Tai graži dovana Dešimtajai tautinių šokių šventei. Jurgis Gaizauskas dar ir pritarė muzikai savo smuikeliu, su kuriuo niekada ir niekur nesiskiria. „Putinelį“, kurį šoko suaugusiųjų ratelių šokėjai, teko matyti 1994 metais Pasaulio lietuvių šventėje Vilniuje. Ir vėl aikštėje studentai, kurie atliko „Vakaruškas“ ir „Lenciūgėlį“. Labai patiko Liudo Sagio sukurta „Lenciūgėlio“ aikštės kompozicija, leidžianti šį gyvai sceninį šokį šokti masiškai aikštėje.

Manau, ne vieną sujaudino pamatius, kaip „Kalatinį“ veteranai šoko kartu su vaikais. Galbūt šis šokis neišsiskyrė savo įmantriu piešiniu, tačiau buvo smagu matyti senelius ir močiutes, šokančius su savo vaikaičiais, mamas ir tėčius, šokančius su savo vaikais. Šiame šokyje susiliejo kelios kartos, ir tuo jis buvo nuostabus. Ir turbūt laimingiausi buvo patys šokėjai. Juk ne taip dažnai jie turi galimybę sukurti šokio kūrybą ir maži, ir dideli.

Studentų ratelių šokami „Varikijetis“ ir „Šliažo polka“ viesulu įsisuko į „Suktinį“. O juk tai paskutinis visų švenčių šokis. Ir truputį pagailo, kad taip greit prabėgo visa šventė. Į aikštę susirinko visi šventės dalyviai. Skambant dainoms „Lietuva“ ir

Atidaroma Dešimtoji lietuvių tautinių šokių šventė liepos 6 dieną Rosemont Horizon stadione.

Jono Kuprio nuotrauka

„Lietuva brangi“, visi sustingo rimtyje, lyg suprastdami, kad baigėsi dar viena šventė, artėja išsiskyrimo valanda ir lieka viltis, kad po ketverių metų kažkur Amerikoje ar Kanadoje vėl susirinks seni draugai, suartėję vieni su kitais per lietuvišką tautinį

šokį, jau Vienuoliktoje tautinių šokių šventėje. O gal pasimatys visi už poros metų Vilniuje Pasaulio lietuvių dainų šventėje, kur laistys sūrių prakaitu „Žalgirio“ stadiono žalią veją, o pertraukų metu tribūnų skliautuose vėl liesis lietuviška daina.

Lyg viena graži akimirka prabėgo šventinis koncertas ir tik nedidelis ir sunkus darbas buvo atliktas, iki buvo pasiektas galutinis rezultatas. Beveik dvejus

(Nukelta į 3 psl.)

Į aikštę ateina mažieji šventės šokėjai.

Jono Kuprio nuotrauka

Romualdo Lankausko naujasis miniromanas „Piligrimas”

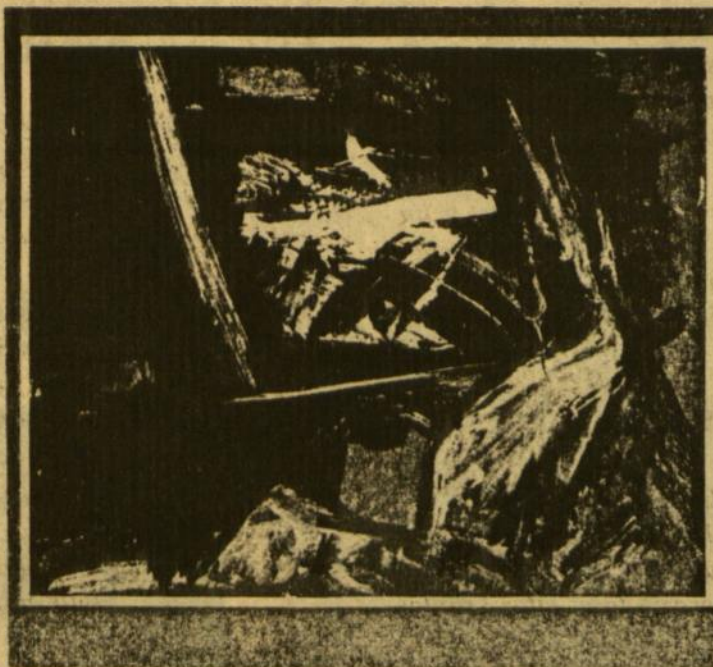
VYTAUTAS A. JONYNAS

• Romualdas Lankauskas. **PILIGRIMAS**. Kaunas: Spindulys, 1995. Kultūros žurnalo „Santara” biblioteka Nr. 28, 132 puslapiai.

Kai subliuško sovietinė imperija, irdama per visas siūles, tarsi skudurinė lėlė, visaip pasitiko žmonės, čia ir ten, tuos lemtingus, neįtikimus įvykius. Viešioms komunistinės diktatūros pašalinimas pasimatė kuone apokaliptinio mąsto katastrofa. neturinties nieko sau lygaus nuo pat Romos sunykimo laikų (Alain Mine. *Le nouveau Moyen-Age*. Paris: Gallimard, 1993). Kiti pasitiko naująją padėtį šaltai ir skeptiškai, racionaliai apskaičiuodami atsiveriančias galimybes pralobti, išsilaikius savo postuose ir pasiglemžus visą, kas neprikalpta.

Tų nomenklatūristų-verslininkų sumanumo ir veržlumo dėka, tikrai buvo pasukta visoj Centrinės ir Rytų Europos teritorijoj ir Naujosios Viduramžių, i feodalinę santvarką ir griežtą padalinimą visuomenės į skurdžią ir storplivį luomus. „Žmonės, kuriuos persekiojo ankstyvesnis režimas”, rašo Ivan Klima (*The Spirit of Prague and Other Essays*. Translated from the Czech by Paul Wilson. London, Grant Books, 1994), „liko vargetom, tuo tarpu kai tie, kurie buvo valdžios liko turtingi, nes laisvos rinkos sistema privilegijuoja turtinguosius. Viltis, kad bus atitaisytos greitai laiku visos skriaudos, blėsta lygiai taip pat greit. Ar gali būt koks didesnis iššūkis rašytojui, kaip gyvenamasis laikotarpis, pilnas tokių prieštarabių?”

Būtų įdomu pasekt, ar naujoji Europos konjunktūra yra paskatinusi (ir kaip) rašytojus vaizduoti išskylančias visuomenės sankirtas, bet tai nelengvai įgyvendinama studija. Paties Ivano Klimos romanas *Waiting for the Dark*, *Waiting for the Light* (1993) yra tikrai brandus ir patrauklus. Bet šiaip sprendžiant iš per šį penketį skaitytos esejistikos ir žymių rašytojų bei žurnalistų paskelbtų laikotarpio dienoraščių (Claude Roy, Julien Green) toli gražu nenusidaro įspūdis, kad Centrinės ar Rytų Europos problemos būtų juos jaudinusios. Daugų daugiausia leistina spėlioti, kad tie epochiniai sukrėti-

Romualdo Lankausko romano „Piligrimas” viršelio detalė – autoriaus paveikslas spalvota reprodukcija.

mai yra pasitarnavę kada ne kada kokio detektyvinio romano fono piešiniui, kaip visuotinės korupcijos ir demoralizacijos tobula išraiška.

O kaip Lietuvoj? Vėl norisi suabejot, bet šiuo kartu tenka būt atsargiam. Mūsų turima informacija apie tenykštį kultūrinį gyvenimą tolydžio darosi vis skystesnė. Ypatinai literatūros fronte, nes šiaip apie visokius vaidinimus, operas ar *Life* festivalio skandalus vis šį tą nugirsta. Ne vien sunku susivaikyti ar esama naujų veidų tenykštėje prozoj, bet dažnai tenka nustepti, patyrius iš kokios užuominės *Metų žurnale*, kad tam ar anam veteranui (senateur de la République des Lettres) yra pavykę išleisti vieną ar porą naujų knygų.

Tokia staigmena man yra buvę Romualdo Lankausko naujieji kūriniai – miniromanai – *Ne vienas nebuvo pagailėtas* (Vilnius: Vaga, 1990) ir visai neseniai pasirodęs *Piligrimas* (Kaunas: Spindulys, 1995). Aplankę šį knygą vadinama romanu „vaizduojančių dramatišką menininko situaciją netolimoj (po Nepriklausomybės atgavimo) praeityje, išskylančią jo prisiminimuose trumpos išvykos į Nidą metu”.

Ne visai norisi sutikti su Lankausko knygai priskiriama romano (ar teisingiau miniromano, nes jo vos 132 puslapiai) etikete, kadangi jos sąranga skirtinga nuo tradiciniam romanui būdin-

gos kompozicijos sukelta personažų, šalutinėm intrygom, konfliktinėmis situacijomis ir tt. Bet apie tai vėliau.

Knygos turinys pažymėtinai nesudėtingas. Jos pagrindinis veikėjas tapytojas Rimvydas Papartis (kuris kaip paaiškėja yra beveik pakeliui į Londoną pas studijuojančią ten savo žmoną) sumano nuvažiuoti savo kledaru į Nidą savaitėlei atokvėpio. Tai pusamžis, bevaikis, gerokai išsiblaškęs pilietis, negaluojuos širdimi. Pusiaukėlėj Nerėnion ima diegti jam krūtinę ir vos jo nepribaigia, nepasiekus kelionės tikslo. Savaimė aišku tų prieuolių pasėkoj, ji apninka praeities prisiminimai, visokios baimės, mintys apie gyvenimo beprasmybę. buities trapumą, artėjančios geltonos senatvės siaubus. (Vėliau paaiškėja, kad tie organizmo sutrikimai buvę iššaukti netinkamų pilulių poveikyje.)

Toliau aprašomos jo viešnagės pas gerus bičiulius Nidoj dienos, nelauktai užsimezgsia pažintis su kultūringu vokiečiu, ekspresionistų gerbėju, Dietmar Bajoreit'u, nekaltas flirtukas su Napažistamąja kažkodėl neprivedęs prie vasarotojam priderančios, pradėjęs savo rašytojo karjerą kūrinių vaikams, po to apsakymais, Romualdas Lankauskas dirbo kurį laiką *Jaunimo gretu*, *Literatūros ir meno* bei *Šiuotos* redakcijose. Niekad nebuvo tačiau jis Maskvos staty-

gautus iš apsilankiusio sostinėn Bajoreit'o pasiglemžia gatvės mušikos ir, iš viso jį stumte stumia depresijon miesto apleistybė. Netgi lipant į lektuvą knygos herojui tenka susikirst su biurokратиška aerodromo tarnautoja. Žodžiu, viskas maišos draugėn: ir skaudi praeitis, išnyrant prisiminimuos ir dabarties siaubai:

„Greičiau, greičiau iš čia, tolyn nuo nedraugiškų, paniūrusių, iš padilbų žvelgiančių žmonių, kurių akis temdė pyktis ir pagieža, nuo visų tų, kurie jį šmeižė, jam pavydėjo, arba metų metais ignoravo jo kūrybą, nuo visokio klaidiklio, nuo bukapročių valdininkų, išstizusių ir kvailokos valdžios, nuo apsišaukėlių politikierių ir nuožmių banditų, atimančių paskutinius skatikus, kol tavęs kas nors nepribaigė, kol nepalaidojo su veidmainingomis pavėluotos pagarbos kalbomis. Ak, tie patetiški, iškilmingi, šlovinantys žodžiai... Jų nepagailima tuomet, kai menininko nebėra gyvo, jie gausiai žarstomi kapinėse, ir šitame krašte tai taip įprasta, bet vien tik tam, kad velionis būtų greitai pamirštas.”

Tokia egzaltuota, pilna kartėlio ir defetizmo, tirada išsako savo neviltingai bei pasibaisėjimą iškerojusia tautoje veidmainystė, dailininkas Rimvydas Papartis knygos pabaigoj.

Ar knygos turinys pateisina šį išsiūtį, ar nesama pertemptos savigailos, tegu tresprenžia pats skaitytojas, bet pravartu patikslinti, kad sprendžiant iš minimų nuširusių talonėlių su žvėriukų atvaizdais, knygos veiksmas vyksta apytikriai 1992 metais. Kam yra tekę lankytis Lietuvoje tada lengvai atpažins kai kurias vaizduojamos buities, tiek Nerėnionj tiek Vilniaus miestovaizdyje, detales. Kai dėl pagrindinio personažo piešinio autentiškumo, ne pro šalį prisiminti kai kuriuos autoriaus biografijos duomenis.

Gimęs 1932 metais, studijavęs Vilniaus universitete rusų kalbą ir literatūrą 1950-1953 metais, pradėjęs savo rašytojo karjerą kūrinių vaikams, po to apsakymais, Romualdas Lankauskas dirbo kurį laiką *Jaunimo gretu*, *Literatūros ir meno* bei *Šiuotos* redakcijose. Niekad nebuvo tačiau jis Maskvos staty-

Panevėžio „Grandinėles” šokėjos Desimtojoje tautinių šokių šventėje.

Jono Kuprio nuotrauka

minių proteguojamas ir glostomas. Veikia priešingai. Nuo pat pirmųjų jo romanų – *Vidury didelio lauko* (1962) ir *Tilto į jūrą* (1962) pasirodymo, jis tampa, kaip teigia tvirtas ir ištikimas jo talento gerbėjas Albertas Zalatorius (*Prozos gyvybė ir negalia*, Vilnius: Vaga, 1988), „savita ir truputį vieniša figūra lietuvių literatūroj”. Supraskim tą Lankausko vienišumą tuo, kad jis yra atskalūnas („autsaileris” kaip sakyti snobai) nepataikantis rikiuotėje į koją, tipelis. Žodžiu, įsiekantis savų tiesų novatorius.

Keista, – taip pat nemažai darbštumo žmogus. Nors nuolat anuometinės kritikos ir kolegų rašytojų murdomas, žeminamas bei sistemingai ignoruojamas. Lankauskas per tuos sąstingio metus (1963-1982) parašė visą eilę apysakų bei novelių rinkinių ir išvertė beveik – visą reikšmingesnę Ernest Hemingway knygas (išimtis: *For Whom the Bell Tolls*, kuri vis vien nebūtų perėjus pro cenzūrą).

Kaip patiriam iš Romualdo Lankausko straipsnio kolektyviniame leidinyje *Rašytojas ir cenzūra* (Vilnius: Vaga, 1992), daug kuo neįtikio rašytojas bolševikų padermei. Pirmoj vietoj nelankščia, nekonformistinė, savo laikysena. Toliau modernizmo apraiškų – vidinio monologo, sąlygiškumų bei simbolinių elementų-pomėgių ir jų kontrabanda į mūsų raštiją. Tą jo „baltos varnos” nepritapelio padorioj dvišakio liežuvio govėdų, padėję dar paastrinę kitas faktas. Būtent, kad Lankauskas metėsis tapyboj i abstrakčias kompozicijas ir („horribile dictu”) prasimanęs ruošti neoficialias parodas. Priešiškumas jam ir jo kūrybai tada pašokęs iki tokio laipsnio, kad nedaug trūkę kad jis būtų pasekęs disidentų keliais.

Išsivijai tas rašytojo ūdymas buvo žinomas, bet išskyrus porą atsilepimų (Vaškeliio ir Visvydo) apie vieną kitą jo novelę, išsamiu yra pasisakius apie jo kūrybą vien Iłona Gražytė-Maziliauskienė savo straipsnyje *Metmenyse* (Nr. 39, 1980) „Romualdas Lankauskas – žmogus ir laikas”.

Cenzūrai šiek tiek palaisvėjęs Gorbačioviui paėmus valdžią, pasirodo knygų rinkoje šie Romualdo Lankausko miniromanai: *Projektas* (1986), *Užkeiktas miestas* (1988) *Tokio cikados ir Nė vienas nebuvo pagailėtas* (1990). Visi išleisti „Vagos” leidyklos.

Palyginus naujausią Lankausko knygą su *Užkeiktu miestu* arba su *Nė vienas nebuvo pagailėtas*, bematant metasi į akis, kad tų dviejų kūrinių kompozicija yra nepalyginamai tvirtesnė ar, sakykim labiau įprastą tradicinę. Ypatinai miniromano *Nė vienas nebuvo pagailėtas*, kuriame aptinkam tvirtai užbrėžtus personažus, didelę įtampą, įdomiai vystomą fabulą ir pasigerėtinai

glaudžiai ir vaizdžiai išsakoma „miško brolių” tragiką. *Piligrimo* sandara, bent iš pirmo žvilgsnio, pasimato pernelyg padriksnė, priartėjusi prie reportažinio koliažo. Tą įspūdį padidina kas be ko retoriškos autorinės deklaracijos. Pavyzdžiui:

„Kazkoks neišaiškinamas baudžiauninko kompleksas tūno mūmuse. Ir tu, Julijau, matyt esi apie tai pagalvojęs... O į ką mes pavirtom atgavę laisvę? Kaip mes ja naudojames? Kodėl ją begėdiškai ir taip greit išniekinom? Juk gal kas antras ar trečias vagis, plėšikas, banditas, kyšininkas prievartautojas, reketininkas... Nežinau, kaip tau, be man dažnai gėda vadintis lietuviu...”

– Man taip pat. Nėra blogiau kai tenka nusivilti savaisiais... Tuomet būna liūdna.”

Tenka pripažinti, kad tokie laikraštinės retorikos, „deja entendu” itarpai nėra dažni nei gausūs. Dalinai tai rašytojo temperamento apraška. R. Lankauskui iš viso yra būdingesnis polinkis į groteską negu į lengvą ironiją arba humorą.

Grįžtant prie *Piligrimo* kompozicijos, atidžiau į ją pažvelgus, ji atrodo sumani ir funkcionali. Visa yra pajungt pagrindinio personažo tikroviškumo iliuzijai išgauti. Nesunku įžvelgti tame piešinyje autobiografinio elemento arba atskilų iš ankstyvesnių knygų (*Ta šalta žiema*), bet visumoj autorius savo herojus neidealizuoja.

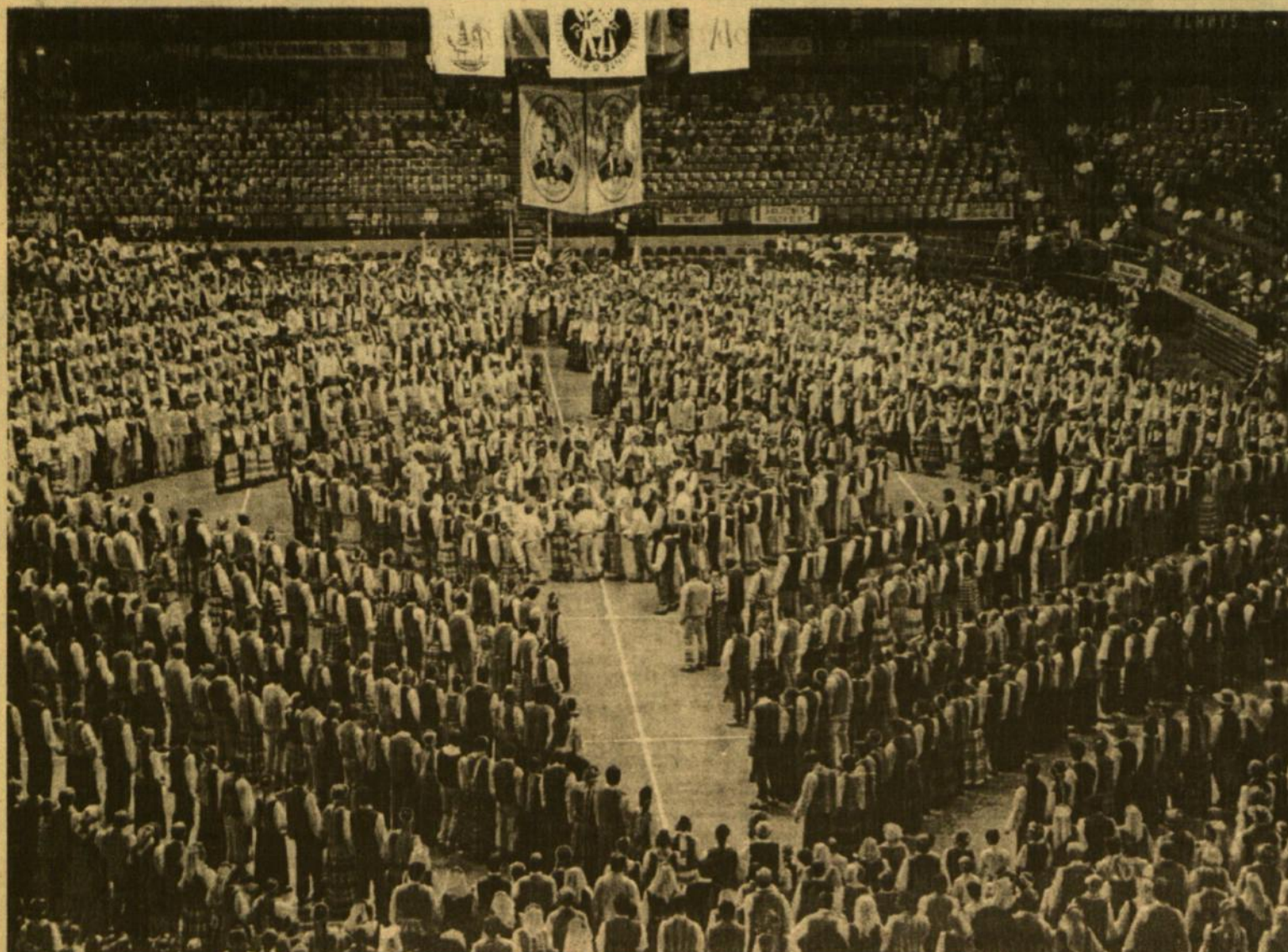
Tai ne auto-hagiografija (savi-liaupsė), kada rašytojas kas žings-

nis kužda skaitytojui: „Veizekit koks aš nuostabus, narsus, didingas, romantiškas!!!” Veikia priešingai. Lankausko kuriamas pagrindinio personažo atvaizdas yra anti-herojaus atvaizdas. Nevisai nelaimėlio („schlemielio” kaip sakyti amerikiečiai), bet pilno baimių, įtarimų piliečio. Brutalios, barbariškos santvarkos su-niurkyto žmogaus figūra. Lankauskui lengvai sekasi pavaizduot tą nervinį „staccato”, tą tūpčiojimą ir klupčiojimą, išiedusį personažo pasąmonėn robotizuojančios sovietinės sistemos poveikyje. Kiekviena kėlio į Nidą kontrolės punkte Rimvyda Papartį apninka baimės, išgąsčiai, kad jį sulaikys, patubdys cypėn, nubaus... Niekad netopteli jam mintis prašytis tų uniformuotų vyrų paramos, pagalbos. Nepajėgus vairuot, jis nedrįsta pasukt iš kelio ir pernakvot miškelyje mašinoj, nes ji gali ten užplūt, papjaut.

Kai kada Lankauskas sąmoningai palieka skaitytojui spėliot, kaip ten buvo. Ar jo veikėja ištikusios nelaimės yra jo paties muotų vyrų paramos, pagalbos. Nepajėgus vairuot, jis nedrįsta pasukt iš kelio ir pernakvot miškelyje mašinoj, nes ji gali ten užplūt, papjaut.

Kai kada Lankauskas sąmoningai palieka skaitytojui spėliot, kaip ten buvo. Ar jo veikėja ištikusios nelaimės yra jo paties muotų vyrų paramos, pagalbos. Nepajėgus vairuot, jis nedrįsta pasukt iš kelio ir pernakvot miškelyje mašinoj, nes ji gali ten užplūt, papjaut.

(Nukelta į 3 psl.)

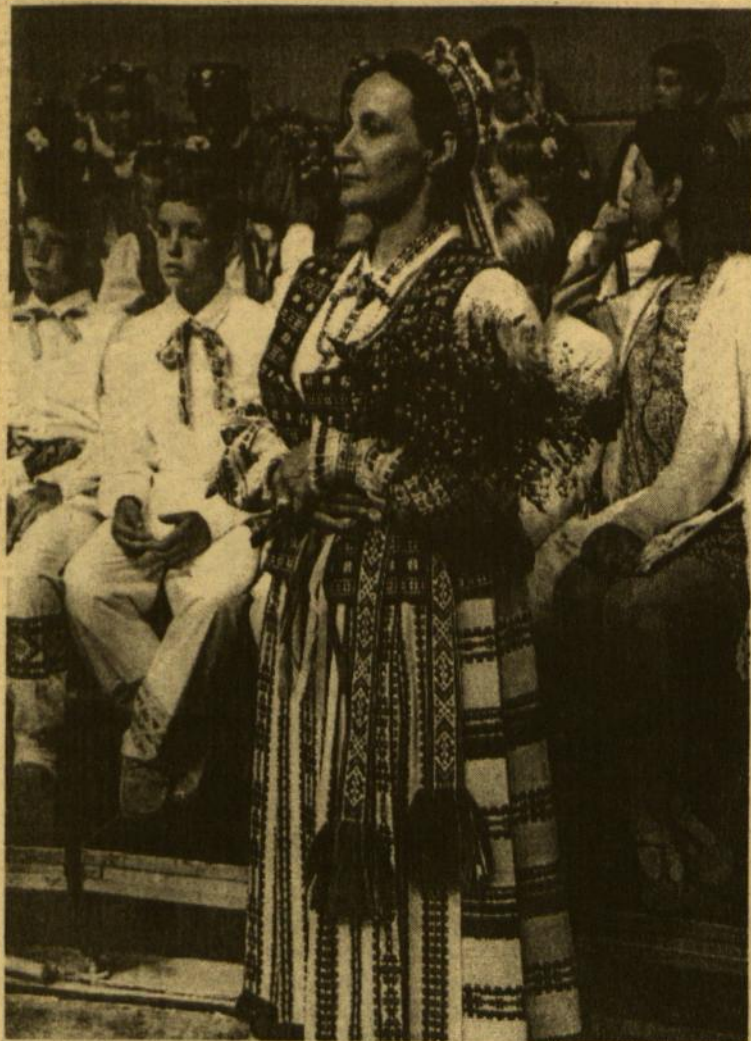
Desimtoji tautinių šokių šventė 1996 m. liepos 6 d. Rosemont, Illinois.

Jono Kuprio nuotrauka

Desimtoji tautinių šokių šventė

Jono Kuprio nuotrauka

Dešimtosios tautinių šokių šventės meno vadovė Violeta Smiellauskaitė-Fabianovich.

Jono Kuprio nuotrauka

Dešimtoji šokių šventė

(Atkelta iš 1 psl.)

metus organizacinis komitetas, vadovaujamas Jūratės Budrienės, ruošėsi šiai šventei. Negailėjo savo jėgų, ne vieną minutę ar net valandą laisvo laiko atėmė iš savo šeimų. Po šventės girdėjau palyginimus su Lietuvoj vykusia švente. Žmogus sakė, kad Lietuvos šventės šokių diena buvo gražesnė. Bet juk šitaip lyginti negalima. Nereikia užmiršti, kad Lietuvoje šventes rengia profesionalūs renginių organizatoriai, profesionalūs choreografs, kurie baigė atitinkamus mokslus ir tiesiogiai dirba šį darbą, gaudami už tai materialinį atlyginimą. Todėl norisi tik pagirti tuos, kurie, nepabijoję sunkumų ir didelės atsakomybės, imasi organizuoti tokius renginius čia. Galbūt ne viskas pavyksta, kaip užmanyta, galbūt galima kai ką padaryti kitaip. Tačiau į visa tai turėtume žiūrėti atlaidžiau, galėtume draugiškai patarti, ramiai išsakyti savo mintis, o ne griežtai ir pikta kritikuoti. Kritikuoti, nieko nedirbant arba praėjus renginiui, lengviausia.

Žavėjauisi šventės meno vadovės Violetos Smiellauskaitės-Fabianovich darbu repeticijų metu aikštėje. Ji dirbo santūriai ir ramiai, dar ir dar kartą prašydama pakartoti vieną ar kitą figūrą, nelabai pavykusią. Nė karto nepakėlė balso, net tada, kai kas nors nesisekė. Tik artimiausieji žmonės galėjo pastebėti tą įtampą, kurios ji nė karto nepadarė aplinkiniams. Šioje šventėje ji pabandė sustambinti šventės piešinį (gal tai Lietuvos šventės įtaka). Tai nėra labai lengva įgyvendinti. Juk ankstesnėse šventėse kiekvienas vienetas šokdavo viename kvadrato, neišdėdami iš jo. Šiomet Violeta pabandė jungti grupę su grupe, išgaudama aiškesnį piešinį. Repeticijų skaičius išliko toks pats, o darbą reikėjo atlikti didesnį. Smagu, kad viskas pavyko. Gal tik nereikėjo didinti vaikų šokių dalies piešinių. Manau, kad „Du gaideliai“ būtų gražiau atrodę mažuose ratukuose. Vaikučiai maži, o užduotis jiems buvo per didelė.

Smagu, kad parenkant šventės repertuarą, nebuvo apsisota prie tradicinių, dažnai šokamų šokių, kad nebuvo naudojami vien Juozo Lingio ir Amerikos bei Kanados choreografų sukurti šokiai. Daugelis šokių, į šventės repertuarą įtraukti pirmą kartą, buvo šiuolaikinių Lietuvos choreogra-

fų — Aldonos Masėnienės, Sniegulės Einikytės, Elenos Morkūnienės, Ričardo Tamučio šokiai. Teko girdėti ir tokią mintį — kad tokios šventės nereikalingos, kad tai nereikalingas pinigų švaistymas. Nesutinku su tokia mintimi ir manau, kad nesutinka su ja didžioji dauguma. Sutikite su tuo, kad gamta be saulės, be lietaus, be vėjo „paprasciausiai“ žūtų. O šokėjui šokis ir šventės tai ir yra ta saulė ir tas lietus. Tai ar turime teisę atimti iš jų šį gyvybės šaltinį? Ar galima atimti iš jų susitikimų džiaugsmą? O juk jie išsivežė į namus viltį susitikti vėl, tik jau kitoje, Vienuoliktoje tautinių šokių šventėje.

Romualdo Lankausko „Piligrimas“

(Atkelta iš 2 psl.)

— Paryžių, Atėnus, Londoną atokvėpiui. Tie kelionių prisiminimai padeda Paparčiui pakelti buities nykuli alienacija ir įveikti chronišką depresiją. Skaitytoji jį pagyvina, praturtina pasakojimą, nes, atvirai kalbant, *Piligrime* apstu nesibaigiančių lietaus kritulių, drėgmės, šalčio ir saulės ilgesio aprašymų. Kaip ir kitos vinjetės (gamtos aprašymai) tie svečiavimosi užsienyje įtarpai parašyti įtaigiai, vaizdingai, nebanaliai, kaip atvejais kada nusišašoma iš turistam skirtų leidinių.

Iš kitos pusės jų buvimas miniromane, panašiai kaip epizodas apie Thomas Mann'o vasarą Nidoje, dar labiau skatina palai-kyti *Piligrimą* ne tradiciniu romanėliu ar apysaka, bet veikiausiai pusiau — autobiografija, arba rašytojo dienoraštiu, bloknotu. Faktiškai, kadangi Lankauskas yra tapytojas, *Piligrimas* būtų naujoviška forma — fiktyviu autoportretu, nes protarpiais susidaro įspūdis, tarsi skaitytojas sklaidytų etiudinėse eskizus.

Vienas dalykas neužginčijamas. Tai Lankausko prozos savitumas. Nuo pat pirmųjų savo bandymų, nuo rinkinio *Klajojantis šmelis* (1960) Lankauskas yra užsirekomendavęs kaip „lakoniškos stiliškos“ atstovas. Jo stilius reto glaustumo ir tikslumo. Lankauskas — neornamentuotos prozos meistras, nesipuikuojas įmantriomis metaforomis, nepasinešęs rašyti „gražiai“, „lyriškai“, atsieit plepia. Nebeprisimenu

Aidas Marčėnas

PAVASARIO VĖJAS

Duonos dvasia, tebus ištartas tavo vardas:

protėvis prieš tūkstančius metų
ariantis lauką, bevardis.

Lai briedis, pametęs ragus, ateina,
vilkas, droviai galvą nulenkęs.

Teparskrenda spindintis gandras

Ir kelias iš irštvos brolis senasis, lokys.

Laužkime ir dalinkimės užmiršto žodžio prasmę, burta,

reiškiantį mirtį ir naują prisikėlimą.

Duonos dvasia, ugnies dvasia.

vandens ir žemės dvasia. Virpa oras

virš pavasarėjančių klonių, ir tai

yra mūsų suokalbčio atvėrimas: visa kyla

tarytum želmui iš grūdo, plūsta, kartojasi,

metai po metų dainuodamas

protėvis lauką apšėja. Tad pamėginkim

dar kartą. Dar kartą ir dar kartą.

DVIKALBYSTĖ

Žolė šneka vėjo kalba,
vėjas žolės kalbos nemoka.
Žolės kalba yra po žeme,
tyli, susikaupusi, amžina.

Ugnis šneka vėjo kalba.
Prabilus ugnies kalba
žolė vėjo kalbą užmiršta.

Žolės kalba yra po žeme —
tyli, susikaupusi, amžina.

SENASIS IR NAUJASIS TESTAMENTAI

akimirka — ir krūmas suliepsnos
ir perbalęs piemuo ant žemės kris
ir visos tautos karmė sužinos
kai vandenys kariuomenę praris

ir ta ugnis dar šimtmečius valdys
bet netgi dulkės jai nepavydės
kai du kartus kieme pragys gaidys
ir tris kartus uola atsižadės

JAZMINAI

kvepia bundantys jazminai
iš eilėraščių tikriausiai
prieš dešimtmetį rašytų
sklidinių tvarios gamtos

po kalvas ten avys laigo
ėda žolė žemuogynus
vienos tartum akmenėliai
kitos debesys manding

iš kvapnių miškų šaltinių
placiaragis briedis geria
raudpelekės žuvys nardo
ežerų žaliųjų gelmėj

ir jauna skaisti mergaitė
laiko baikštų avinėlių
jo kailiukas žėri saulėj
patyliukais nueinu

ir užstoja visą vaizdą
krūmas dūzgiančių jazminų
tyliai sningantis ant kapo
tų eilėraščių senų

kas yra pavadinęs jo prozą aske-tiška proza.

Taip jo žodynas negausus ir neįmanrus. Bet ar jo stilių vadintumėm „ravėtų lysvių“ ar „nuskalbėtų džinsų“ stilium, jis tvirtas ir nepaisant kuklaus žodyno puikiai atlieka savo paskirtį išsakyti išdidaus individo, kuris dūsta kasdienybėje, alinamas gyvenimo monotoniškos, žmonių

veidmainystės, dalią. Bet taip pat (potekstėje) išsakyti visuotines, nes žmogiškąsias problemas — laiko bėgimo pojūtį, senatvės baimės ir atsiminimų slėgio pagavą.

Visa tai atliekama nesišvais-tant aforizmais, be nuošliaužų filosofavimo, trumpų epizodėlių, vinječių pagalba. Nelyginant ta-venimo monotoniškos, žmonių

KAI BAIGIAS LIEPA

kai baigias liepa bręstančios aguonos
baisius sapnus galutėse nokina
ir į vienutę regintį rakina
kur atneša jam tik vandens ir duonos

naivus gaidys vos brėkstant kelia meistrą
ir godūs žodžiai renkasi į puotą
bet regintysis sėdasi į luotą
ir upėmis nusiiria į gaisrą

TYLUS SUDIE

tylus sudie nei vasaros lietus
į visą tą ko mudu nesuprantam
aš atveriu lyg užslėptus vartus
vienatvę gražią tarsi kitas krantas

kasnakt žiauriau aš išeinu sudie
ir visa tai kas buvo pasakyta
išliks tačiau ne žodžiai ir ne tie
kuriais meldžiausi keikiau si kas rytą

sudie kaskart kai dar kažką švelnaus
sakyti noriu gerkle tuoj užspaudžia
ranka kuri šienavo ir šienaus
per amžių amžius nepriprast kaip skaudžiai

sudie sudie per laiką per kartas
kalba išgrynins ką atmint reikėtų
o ką šneku kaip pamazgas srutas
nuplaus lietus aš pranašauju lietu

sudie sudie dar syk sudie sudie
ką vergas vergui gali pasakyti
ir visa tai tik žodžiai bet ne tie
kuriais man šis baisus pasaulis švyti

IN MEMORIA A.L.

Ir aš žinojau: turi lyt lietus.
Ir tas lietus prapliupo iš pat ryto.
Ir tai, kas vyko, buvo numatyta
pas Viešpaties pakrypusius vartus.

Jis buvo čia — kaip niekada arti,
Nuo jo alsavimo staiga užgeso žvakės.
Ir jų pernakt ieškojusios plaštakės
išliko tartum žodžiai ištarti.

Lyg balso tembras skambantis ausy —
lietus už langą, smilkalus sugėręs.
Ir vienuma, ir kaip nekeista, gėris.
Tada žinojau: Viešpatie, esi.

GRIŪVANTYS VAKARO RŪMAI

aš tavęs nebeįleisiu
o karaliau dienai dūžtant
vartai šie bus užrakinti
bus šie raktai pamesti

rūmų menėm vaikščios vėjai
amalgamoj atspindėtas
išsikreips pasaulis tavo
stovint man viduryje

ten kur tu turėtum žengti
patiesti trūnys kilimai
ir nuvytusios mergaitės
himnus tau giedos bergždžiai

ir žiedai kur tau skirtieji
nenukris po tavo kojom
ir pavirs į actą vynas
duona akmeniu pavirs

vinjetės ypatingai žavingos ten, kur vaizduojamas jūros („jaunos, nežinančios savęs“, pasak Jurgio Blekaičio) dūksmas. Bet nemažiau jos reljefiškos, kai piešiamos reminiscencijos apie Aukščiausios Tarybos rūmų gynybą: „Jis ėjo palei tvorą, apkabinėta vainikais ir gelėmis, stebėdamasis, kad kareiviai dar nebuvo visų nuplėšę ir nutėšę į purvą. Kai

kur tarp vielos tarpelių kyšojo kažkieno atneštas raudonas ar baltas gvazdikas. Vis ateidavo kiti žmonės ir atnešdavo daugiau gėlių. Išilgai tvoros pirmyn ir atgal vaikstinėjo senyvas vyras, gal koks buvęs gulago kalinys, lyg norėdamas pasakyti kareiviams: „Na, šaukit! Šaukit! Ko dar laukiat?! Bet vėliavos aš nenuleisiu!“

ir supus nunokę vaisiai
užsitrauks verdenės gaivios
tau sodintų sodų medžiai
tavo paukščių nepriims

sodai tie nužengs į girią
girioj devynragis elnias
karūna parėmęs dangų
skliautą temstantį laikys

sietuvoj pliuskensis žuvis
srovėje rangysis žolės
o paviršiumi šešėliai
plauks tarytum užburti

baltos lankos juodos avys
pasiklys erdvėj beribėj
su naktim ilgai kovojus
su šešėliais žais šviesa

ir tuomet tavęs ieškosiu
rūmų sodų labirintuos
kas tau vartai užrakinti
kas tau raktai pamesti

skliautai grius kur aš praeisiu
užrakintų vartų linkui
pro kuriuos mane pašauksi
iš šių menių užskleisties

ir regėsiu lyg nuo kalno
uždarytą rūmų erdvę
tyliai grimztančią į naktį
vakariniuos spinduliuos

auksu spindinčios kolonos
susipynę saulės gijom
išsiskleis viršum griuvėsių
ir drauge su jais išnyks

DULKĖS

šitaip būna paženklintos vietos
palaimintos žemiškai žūčiai
netvari atmintis išsiskleidus
virš laiko dėsningos tamsybės
šitaip randas ženkla
Dievo meilės iš Dievo rūstybės
atsiskleidžiantys mūsų
nuvargusiai merdintčiai būčiai
be giliųjų prasmių
be iššaukiančios vaizdo didybės

šitaip mėlynas būna dangus
virš užmingant išnyrančių miestų
kur pursluos fontanų senų
auksu žaidžia šviesa spindulinga
vynuogynais vyniojas aukštyn
ir žemyn tuopų sėklomis sninga
lyg nematomas Viešpaties angelas
sparno galu prisilietų
prie vidurdienio vartų
kai regisi viskas prasmingai

šitaip medžiai išaukština dangų
ir dangus šulniuose atsispindi
ir iš saulėj suspindusių dulkių
išsiskleidžia kas buvo nuirė
slaptuose praeities sapnuose
po pasąmonės mūsų pažirę
tartum žodžio aidai atspindėti
kalboje kurią gaudžiančią girdi
tie kurie moka klausytis
to ką dulkėmis šnekasi mirę

(Iš eilėraščių rinkinio *Dulkės* [Vilnius: Lietu- vos rašytojų sąjungos leidykla, 1993] — tai trečia poeto knyga, patvirtinanti jauno talento augimą. Eilėraščiai kalba apie meilę ir mirtį, žmogaus netvarumą ir gyvenimo grimasas. Skaidrios lyrikos vienkartinis grožis atspindi pasaulio vienoje, nykimo ir prisikėlimo gretybėje.)

Kas dar pasakytina apie šią knygą? Kad ji kukli, brandi ir trumpa. Kad panašaus pobūdžio knygų, pavadintų kartais „Memoir“, kitose raštijose dabar daug ir jos mėgiamos; kad Lankausko „dienoraštis“ daug kur jas pranoksta; kad patartina *Piligrimą* skaityt palengva, įsiskaitant ar persiskaitant antrą kartą, nes juk knygelė neilga.

„Antras kaimas” šoka

Tautinių šokių šventės parašė, jau trečiadienio vakarą, liepos ketvirtosios išvakarėse, Jaunimo centro didžiojoje salėje įvyko vienos klasės sukaustuvinis susitikimas. Toji klasė: dviasia jauni žmonės, kurie metai iš metų renkasi pažūrėti, ką naujo Antro kaimo pokštautojai yra sugalvoję. Salėje buvo matyti veidų nuo Atlanto ir nuo Ramiojo vandenyno, o taip pat girdėjosi Panevėžio, Vilniaus ir Kauno kalbos saviti garsai. Nuostabus taikos metas, o dar nuostabesnė Lietuvos nepriklausomybė, kuri daro bendravimą paprastu, kur jis anksčiau buvo toks painiai sudėtingas.

Pats vaidinimas prasidėjo žiūrovams besirenkant į salę: scenos bare rinkosi ir publika — scenos bare besišnekučiuojančiųjų neatstų vaidinimas buvo tiltų į Antano Škėmos „Kalėdų vaizdelio“ stilizuotą vaidinimo realybę. Scenos veiklas prasideda be didelio prasmės krovimo, bet dramaturgas imasi prasmę krauti, aktoriai solidariai didėjančią naštą neša, kol vaidinimas svorio neatlaiko ir elegantiškai sulūžta scenos uždangai krintant.

Vaidinimas vyksta mažoje Brooklyn'o tavernoje, skersai gatvę nuo psichiatrinės ligoninės, o gal net ir pačioje ligoninėje. Darbo diena prieš pat 1961-ųjų metų Kalėdas. Smulkę puošia ar tiesiog dominuoja šviečiantis plastikinis Kalėdų senelis ir kaukėmis išdekoruota kalėdinė eglutė. Poetas Skaidra (Eugenijus Butėnas) ateina susitikti savo žmonos Danguolės (Vida Gilvydienė), kuri nutarusi skirtis kaupu tik tuo metu, kai poetas buvo protinėje ligoninėje. Tavernon ateina atsiveikinti ir kiti: lyties darbuotoja Magdalena (Alida Vitaitė), žmogysta — bomelis (Karolis Žukauskas). Vaidinimo eiga vyksta veikėjų monologais, į kuriuos įsiterpia tavernos savininkas Stevens (Aidas Palubinskas), kaip vieno žmogaus graikiškas choras. Į šią taverną įeina Kristus arba labai jį panašus (Jonas Variakojis). Ir iš eilės nelaimingieji ir gyvenimo nuskrastieji užsideda kaukes ir pasako baltutėliai apsirengusiam Panašiam (gal sanitarui?) savo giliausius egzistencinius troškimus. Čia veiksmas vyksta labai lėtai, tiesiog stilizuotu šoku. Panašus nužudomas ir krinta kryžiumi. Į sceną įbėga susirūpinęs Vadovas (Tauras Bublys) ir aiškina, kad vaidinimas — terapija aktoriams, ir publika atsiprašo už neplanuotą vaidinimo postukį. Koja stukteli Panašų, liepdamas keltis, bet pastarasis yra miręs.

Praėjo trys su viršum dešimtmečių nuo to laiko, kada vaidinimas buvo parašytas. Laikas nebuvo vaidinimui gailėstingas. Gali būti, kad tuo laiku kito ir

Scena iš Antano Škėmos „Kalėdų vaizdelio“, pastatyto Antro kaimo kolektyvo šių metų liepos 3 dieną Jaunimo centre, Čikagoje: (iš kairės) Jonas Variakojis, Alida Vitaitė, Aidas Palubinskas.

režisūrinės konvencijos. Šių dienų žiūrovui vaidinimas nepaprastai lėtas. Antra vertus, vaidinimo subtilumą galima būtų lyginti trenkimui su basliu (tik labai lėtai). Čia atsakomybė krinta nebe režisieriui, bet pačiam autoriui. Aišku, Škėma sau statė gal nepasiekiamą tikslą: naudoti kabaretinio vaidinimo žanrą bandant spręsti žmogaus išgelbėjimo (ar išsigelbėjimo) galimybes. Kabareto kontekste tai, aišku, yra pikantiškas projektas, kurio, deja, dar niekam nepavyko įgyvendinti. Štai ir Kurt Weill'ui ir Bertolt Brecht'ui puikiai sekasi pateikti šmaikštų sarkazmą ir kandžią ironiją, tačiau nei ironija, nei sarkazmas neparduoda klasių kovos doktrinos, kuri lieka keistu švininiu scenos veikalu priedu. Taip ir Škėmai, ir visiems egzistencialistams: geros istorijos pasiekia geromis istorijomis, o egzistencinės doktrinos — priedas, moralas prie pasakėčios. Kyla nerami mintis: egzistencialistų palikimas dramoje bus ko gero Beckett ir Sartre nihilizmas.

Ateitininkų studijų dienos Dainavoje

Tradicinės Ateitininkų studijų dienos Darbo šventės savaitgalį šiais metais vyks nuo rugpjūčio 30 iki rugsėjo 2 dienos Dainavos stovyklavietėje, Manchester, Michigan.

Registracija prasidės nuo 5:30 v.v. penktadienį, rugpjūčio 30 dieną. Po vakarienos vyks pirmojo vakaro programa ir vaišės Baltojo avino svetainėje.

Studijų dienų programoje nu-

Jei pirmoji vakaro dalis buvo skirta prisiminti Antaną Škėmą (ir pats Škėma per trisdešimties metų tarpą savo minėjimą režisavo), tai antroji vakaro dalis priklausė pačiam Antram kaimui ir vyko gyvųjų režisūroje. Šioji dalis buvo tiesiog pasivaikščiavimas po pačios trupės praeitį: publika galėjo skonėtis per kelis dešimtmečius labiausiai pamėgtais Antro kaimo šokiais. Antroje vakaro dalyje atsipūtė ir publika, ir aktoriai — buvo lengviau aktoriams „šposauti“, o publikai — iš tų jų pokštų juoktis.

„Poezijos vakaronė“ (1974) — kritiko Savokaičio (Romas Stakauskas) bandymas vakaronės dalyvius supažindinti su poetės Vladės Balandytės (Alida Vitaitė) kūryba — nuolat pertraukiamas entuziastiškų klausytojų daktaro Klemkos (Jonas Variakojis), Močiutės (Vida Gilvydienė). Visą vakaronę sutorpeduoja politinis kritikas (Aidas Palubinskas), kuris mato Balandytės poezijoje

matytos šios paskaitos:

Vaclovas Kleiza — „Kazys Bižauskas ir jo laikai Prano Zundės parašytoje jo biografijoje: kiek mes esame skirtingi?“;

Albertas Šimėnas — „Lietuvos politinė padėtis ir ateities perspektyvos“;

Vėjas Liulevičius — „Vokiečių karinė utopija Lietuvoje per Pirmąjį pasaulinį karą“;

Daiva Markelytė kalbės apie šio šimtmečio pradžios lietuvių rašytojus Amerikoje;

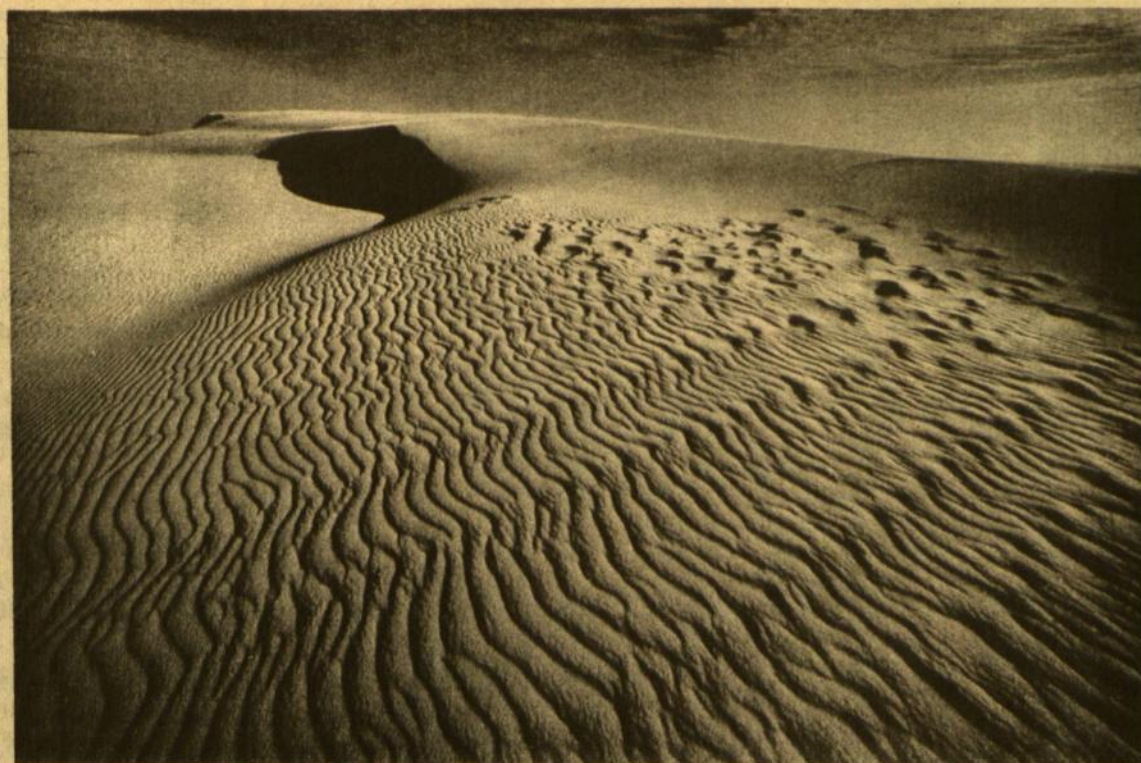
Vainis Aleksa skaitys paskaitą apie modernios poezijos interpre-

pavojingas raudonas rožes. „Medžiotojas“ (1973) rodo medžiotojų draugijos pirmininko (Eugenijus Butėnas) konfrontaciją su spaudos korespondentu (Jonas Variakojis), kuri atsimintina pasakymu: „Tu korespondente neraliuotas!“ Laukiniai žvėrys rišasi su naminiais „Pasaka apie Jūlytę ir jos katytę“ (1978) škie. Čia Jūlytė (Alida Vitaitė) telefonu tikrina, ar draugas (Karolis Žukauskas) prižiūri katytę ir senelius, o ta pačia proga moko draugą kaip taktiškai pranešti blogą žinią.

„Cafe Risque“ (1996) — pats naujausias. Jaunas istorijos daktaras (Karolis Žukauskas) pasikvietęs savo senelius į madingą kavinę švesti studijų užbaigimą (jis istorikas, o jo disertacija: „Aborigenų gamtos interpretacija aštuonioliktajame šimtmečiuje“). Tėvukas (Romas Stakauskas) ir močiutė (Vida Gilvydienė) visu balsu lietuviškai šaukia žodžius, kurie angliškai kavinės kontekste skamba pikantiškai. Kelnerio rolė (Juozas „Sid“ Ulevičius) yra cameo pasirodymas Antro kaimo šviesos ir garso specialistui. Seka greito vyksmo škieai „Kelnės“ (1992), „Pas daktarą I“ (1973), „Kultūringumas“ (1963) (rusiški keikimai), „Pas daktarą II“ (1984), „Lietuviškas automobilis“ (1985), kuris primena tuos laikus, kada mašinos pradėjo kalbėti. „Gyvas pasikalbėjimas“ (1985) yra Antro kaimo meno viršūnė: Lietuvių Lėtakalbių Klubo pirmininkas (Eugenijus Butėnas) duoda pasikalbėjimą neramiam radijo valandėlės vedėjui (Aidas Palubinskas). Seka „Cigaro nuorūka“ (1974), „Kryžiažodis“ (1972) (apie vaikų ir tėvų kalbėjimą lietuviškai). „Svečias žvaigždė: paskaitininkas iš Lietuvos“ (1996) yra rusiškų riebių keiksmų potpourri. „Kompiuterinis suporavimas“ (1974) ir „Iš tarybinės praeities: Pensija“ (1981) abu nukelia į senus laikus, o vakaras baigiamas smagių škieu „Laimingi broliai“ (1974).

Antroji vakaro dalis suvaizdinta su Antram kaimui tiesiog tipišką manišką energiją ir tiksliais jėgimais ir išėjimais. Šviesos ir muzikos palyda — be priekaišto. Spektaklio stilizuotas greitas šokie tikrai buvo gražus ir nuotaiingas inasas Tautinių šokių šventės savaitei Čikagoje.

(a.kt.)

Vaclovas Straukas

Iš serijos „Kopos“

Vaclovo Strauko „Kopos“

ALGIMANTAS KEZYS

Vaclovo Strauko „Kopų“ fotografijų serijos ryškiausias bruožas — saulėtos žemės, lyg skaidrios sąžinės, neišpasakytas grožis. Neringos kopose man teko lankytis tik du kartus ir labai trumpai. Pasakiška erdvė. Smiltynai, lyg gyvūnai, kvėpuoja, miega, tarsi kalbasi tarp savęs, su apsilankiusiais, užburia savo giliai paslėptu svoriu, pakylančiu aukštyn lengvais, vėjo išraižytai sparnais. Šis Neringos kopų sužadintas jausmas neišreiškiamas žodžiais, bet jis lydi tave visur, kaip vaikystėje girdėtas pasakojimas apie tolimą, žavią ir paslaptingą šalį, kurią pagaliau išvydęs, nežinai, ar tai sapnas, ar tikrovė.

O kaip visa tai išgyvena fotomenininkas, atėjęs čia šio vaizdo grožybę „įamžinti“ foto juostoje? Fotografams nepaslaptis, kad žmogaus akis pastebi gamtos grožį vienaip, o foto kameros objektyvas kitaip. Ne vienas fotografuojantis yra daugybę kartų nusivylęs: buvo toks gražus saulėlydis, tokie gražūs debe-

sėliai, o koks blankus išėjo ju vaizdas fotografijoje! Tenka prisiminti mokyklos suole girdėtą lotynišką posakį: „quidquid recipitur, recipitur secundum modum recipientis“ (laisvai verčiant: suvokimas priklauso nuo suvokiančiojo sugebėjimų, ar panašiai). Pavyzdžiui, lietingą dieną smiltynai gali atrodyti banaliai, bet jie gali ir slėpti savo tikrąjį veidą nuo banalaus stebėtojo. Ne kiekvienas, ką nors nebyliai suvokęs ar pajutęs, pajėgia apie tai taikliai prabilti, matytą stebuklą adekvačiai atpasakoti. Jei kam būtų tekę fotografuoti Neringos kopas ir palyginti savo rezultata su Vaclovo Strauko kopų vaizdais, paaiškėtų, koks didelis skirtumas yra tarp eilinių fotografuojamų išpūdžių ir šio fotomenininko darbų. Galėtum dienų dienas vaikščioti po kopas, stebėti niuansuotus šešėlių ir šviesų pasikeitimus, žavėtis kylančią ir besileidžiančią saulę, bet savo foto juostoje vargu ar rastum tos nepaprastos formų gyvybės, kuri trykšte trykšta šio tylaus ir į susikaupimą linkusio meistro

darbuose. Žavų ir tiek! Kitokio paaiškinimo nereikia. Šis fotografuojantis žmogus kažką pamatė, tuoj pat suvokė, jog tai „gerai“, nuspaudė mygtuką, ir viskas išėjo dar geriau negu reikia. Vaclovas Straukas yra įvaldęs fotografavimo techniką taip, kad ji tapo jam kaip ištikima tarnaitė, taikliai perduodanti ant lakšto fotografinio popieriaus jo minčių ir jausmų sukelto viziją. Šis menininkas yra pasižymėjęs ne tik subtiliai perteikiant gamtos grožį, bet ir taikliai fiksuojant jauno žmogaus nuolat besikeičiančios nuotaikos akimirkas serijoje „Paskutinis skambutis“. O šioje parodoje mes žavimės jo akyliu matymu, fotografuojant gamtos elementų formas, eliniam praeiviui dažnai vos pastebimas ir nedaug ką reiškiančias, o atrandamas ir atsiskleidžiančias tik jautresnės mastybos ir žvalesnės jausenos žmogui.

Vaclovo Strauko, fotomenininko iš Klaipėdos, darbų paroda Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje veikia iki šių metų rugpjūčio 31 dienos.

Ilona Gražytė-Maziliauskienė — „Žmogus už durų“; Liūtas Mockūnas — „Apie patiriotiškių knygų kupiūras“; Rimvydas Šilbajoris — „Lietuva Josifo Brodskio eilėraščiuse“;

Julius Šmulskytis — „Partijos ir ateinantieji Seimo rinkimai“; Aleksandras Štomas — „Kas yra taika ir ar yra įmanoma ją pasiekti“;

Deliša Valiukėnaitė — „Fantazija ir filosofija Jurgos Ivanauskaitės prozoje“.

Taip pat vyks šie pokalbiai: „Lietuva ir išeivija: akademinių santykių patirtis“ (moderuoja Liūtas Mockūnas) ir „Išeivija ir Lietuva: tarpusavio įvaizdžiai“ (Zenonas Rekašius, Giedra Subačienė).

Platesnė informacija apie suvažiavimo programą bus paskelbta vėliau. Dėl jos taip pat galima teirautis telefonu (708) 852-3887.

Santaros-Šviesos suvažiavimas

Santaros-Šviesos 43-iasis metinis suvažiavimas vyks šių metų rugsėjo 5-8 dienomis Pasaulio lietuvių centre, Lemont, IL.

Suvažiavimo programoje yra numatytos šios paskaitos:

Jūra Avižienytė — „Kūdikis, motina ir tautinis *jouissance* Bradūno ankstyvojoje poezijoje“.

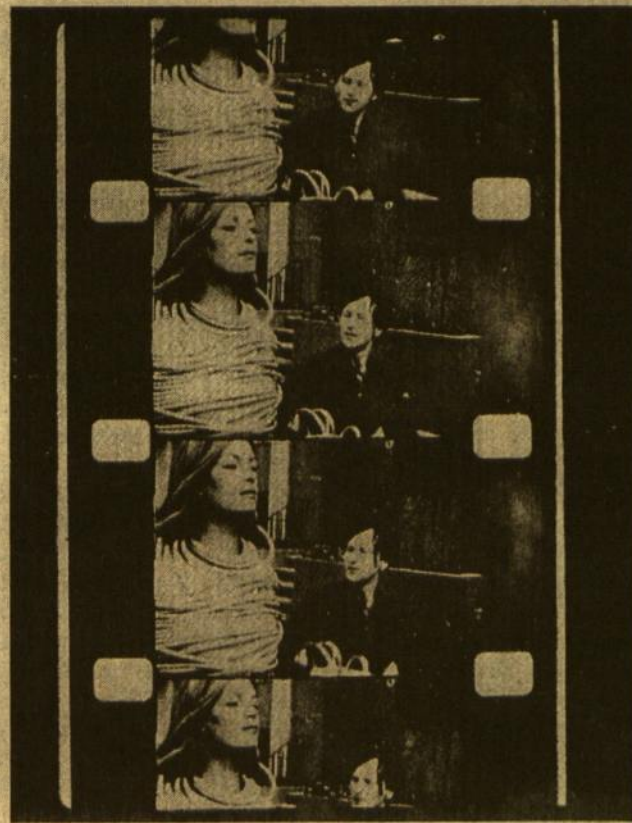
Halina Filipowicz (University of Wisconsin, Madison) — „Emilija Platerytė“;

Rasa Kalinauskaitė — „Dvi pažinimo galimybės Nykos-Niliūno poezijoje“;

Violeta Kelertienė — „Mirtis Kosto Ostrausko kūryboje“;

Antano Škėmos „Kalėdų vaizdelis“ liepos 3 dieną Jaunimo centre, Čikagoje: Antro kaimo aktoriai — (iš kairės) Vida Gilvydienė, Eugenijus Butėnas, Jonas Variakojis.

„...& myself in a Salvador Dali 'happening,' 1964

JONAS MEKAS

Frozen Film Frames

9 July-16 August 1996

Jono Meko, mūsų poeto ir garsaus avangardinio Amerikos filmininko, filmų kadrų paroda buvo atidaryta šių metų liepos 9 dieną Laurence Miller galerijoje, 138 Spring Street, New York. Paroda vyks iki rugpjūčio 16 dienos. Galerijos vasaros laiko valandos: nuo 10 v.r. iki 6 v.v. antradieniais-penktadieniais.